

Handlingsprogram för den olycksförebyggande verksamheten, enligt lagen om skydd mot olyckor 2005-2006

Övergripande anvisningsdokument

Beslutshistorik

Gäller från

Fastställd av kommunfullmäktige 2005-03-21, § 52

Ägare¹

-

Förvaltarskap²

-

Uppföljning

Hur: Kontroll mot ...
Inhämta erfarenheter och eventuella synpunkter från ...

När: - månader innan giltighetstiden upphör.

---

¹ Ägarskapet innebär ansvar för att styrdokumentet beaktas i beslutsprocessen samt för att efterfråga och ta del av uppföljning. Vidare att vid behov besluta om förändringar.

² Förvaltarskapet innebär ansvar för att

- dokumentet efterlevs
- är tillgängligt
- följa eventuellt ändrade förutsättningar för dokumentet
- dokumentet följs upp och revideras
- dokumentet är aktuellt och uppdaterat

Handlingsprogram för den olycksförebyggande verksamheten, enligt lagen om skydd mot olyckor 2005-2006

1. Inledning

Den 1 januari 2004 trädde lagen om skydd mot olyckor (LSO) i kraft, lagen ersatte den tidigare räddningstjänstlagen. Den nya lagen innehåller bestämmelser om de åtgärder som stat och kommun ska vidta för att skydda sig mot olyckor.

Enligt lagen ska kommunfullmäktige för varje ny mandatperiod anta ett handlingsprogram för skydd mot olyckor. Kommunen kan välja att ha olika program för det förebyggande arbetet och för räddningstjänstverksamheten eller ett gemensamt program för de båda. Katrineholms kommun har valt det förstnämnda alternativet.

2. Bakgrund och syftet med lagen om skydd mot olyckor

Varje år omkommer närmare 3 000 människor till följd av olika typer av olycksfall, till detta kommer att omkring 130 000 människor årligen behandlas på sjukhus och 900 000 inom öppenvården. Endast var fjärde olycka som är av dödlig utgång är av sådan typ att den föranleder räddningsinsats, således ligger majoriteten av de allvarligare olyckorna utanför de tidigare räddningstjänstlagen. Ett av syftena med den nya lagen har därför varit att göra lagstiftningen bredare så att den även omfattar de olyckstyper som ligger utanför räddningstjänstens normala försorg. De olika olyckorna tillfogar förutom ett stort personligt lidande även omfattande ekonomiska kostnader för samhället i form av sjukvård, rehabilitering och sjukskrivningar etc.

2.1 Tvärsektoriellt samarbete mellan kommuner

En av intentionerna med den nya lagen är fortsättningsvis att de svenska kommunerna framgent ska verka för en säker omgivning och för att riskerna för olyckor och skador reduceras eller undviks genom *förebyggande* insatser. Tanken med lagen är vidare att stimulera och möjliggöra ett tvär-sektoriellt säkerhetsarbete inom och mellan olika myndigheter. Detta är en nyhet jämfört med den tidigare räddningstjänstlagen. Syftet från lagstiftarens sida har också varit att den nya lagen ska ge ökade möjligheter till samordning och därmed på sikt möjliggöra resurs- och kostnadseffektiviseringar. Det tvärsektoriella samarbetet innebär likväl inte att kommunen har något självständigt ansvar för andra förebyggande åtgärder än sådana som föranleder räddningsinsats. Kommunerna har dock ett särskilt ansvar att främja samarbetet och verkar för att brister i säkerheten vid olika anläggningar och verksamheter korrigeras.

Det tvärssektoriella samarbetet betyder fortsättningsvis att de enskilda kommunerna, i större utsträckning än tidigare, ska ta första steget i samordningen av det olycksförebyggande och skadebegränsande verksamheterna inom kommunen. Lagen syftar därmed att åstadkomma en *samsyn* mellan olika inblandade aktörer avseende de säkerhetsåtgärder som ska vidtas vid en olycka. Det tvärssektoriella samarbetet innebär emellertid inte att kommunerna ska överta ansvar från någon annan myndighet eller något annat organ. Samsynen ska ligga till grund för kommunens planering för förebyggande verksamhet.

2.2 Målstyrning och handlingsprogram

I Lagen om skydd mot olyckor anges *övergripande nationella mål* för verksamheten skydd mot olyckor. De nationella målen kan sägas vara riktningsgivande såtillvida att de stadgar grundförutsättningarna för det lokala olycksförebyggande arbetet. De nationella målen ska sedan kompletteras med *lokalt anpassade verksamhetsmål*. Vissa grundläggande verksamhetsmål finns angivna i lag-texten medan resterande verksamhetsmål ska formuleras av kommunerna själva (och anpassas utifrån den lokala riskbilden).

Syftet med nationella mål, verksamhetsmål samt kommunala handlingsprogram är att skapa större handlingsfrihet och flexibilitet för kommunerna inom området skydd mot olyckor och minska den statliga detaljstyrningen.

Enligt Lagen om skydd mot olyckor ska de kommunala handlingsprogrammen innehålla:

- Kommunens mål för verksamheten formulerat.
- De risker för olyckor som finns i kommunen och som kan leda till räddningsinsatser.
- Hur kommunens förebyggande verksamhet är ordnad och hur den planeras ska beskrivas.
- Vilken förmåga kommunen har och avser att skaffa sig för att genomföra räddningsinsatser samt vilka resurser kommunerna har och avser att skaffa sig. Förmågan ska redovisas såväl med avseende på förhållandena i fred som under höjd beredskap.

Tanken från lagstiftarens sida har varit att handlingsprogrammen och arbetet med att ta fram dessa ska ses som en kontinuerlig process med uppföljning, utvärdering och förbättring. Handlingsprogrammen ska sedan fungera som kommunens styrdokument för arbetet med skydd mot olyckor. Handlingsprogrammen kommer till sin konstruktion även att synliggöra den politiska viljan i kommunerna när det gäller såväl det olycksförebyggande som

skadebegränsande arbetet samt ange hur detta arbete prioriteras gentemot andra kommunala frågor.

Arbetet med handlingsprogrammen kommer på sikt att innebära en bredare samverkan inom kommunen som organisation, men också mellan kommunorganisationen och de lokala organisationerna och näringslivet samt statliga myndigheter.

2.3 Verksamhetsmål, säkerhetsmål och prestationsmål

I 1 kap.1§ anges syftet med lagen och målet för den verksamhet som ska bedrivas enligt LSO. Detta syfte och mål är nationellt och omfattar därför alla Sveriges kommuner:

”Den verksamhet som skall bedrivas enligt denna lag syftar till att det i hela landet upprätthålls ett med hänsyn till de lokala förhållandena tillfredställande och likvärdigt skydd mot olyckor för människors liv och hälsa och för egendom och miljö.”

Detta nationella mål handlar alltså om att skydda människors liv, säkerhet och hälsa mot olyckor samt att förhindra eller begränsa skador på egendom och i miljö. Här ska även förutsättningarna för en ekologisk hållbar utveckling beaktas. Skyddet mot olyckor omfattar förebyggande, konsekvens-begränsande och skadeavhjälpande åtgärder när det gäller olyckor.

Skrivningen om ett *”tillfredställande och likvärdigt skydd”* innebär att ett tillförlitligt skydd ska finnas oberoende av var i landet en person befinner sig. Då riskbilden ser olika ut i olika kommuner ska dock en anpassning ske till de lokala förhållandena och kommunerna kommer där-med att vidta olika åtgärder för att komma fram till målet.

Ytterligare ett nationellt mål anges i 4 kap. 3 §:

Räddningstjänsten ska planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på effektivt sätt.

Utifrån den lokala skade-, olycks- och riskbilden samt den riskbedömning och de prioriteringar som gjorts av säkerheten och skyddet i kommunen ska arbetet med verksamhetsmålen påbörjas.

De nationella målen kompletteras i lagen med ett antal grundläggande verksamhetsmål. Följande paragraf är exempel på grundläggande verksamhetsmål formulerat som ett prestationsmål, det vill säga anger vad kommunen som aktör ska göra:

”1 § Kommunen ska främja säkerheten för dem som vistas i kommunen. Därvid ska kommunen se till att åtgärder vidtas så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen ska också vara verksam för skydd mot andra olyckor än bränder. Detta ska dock inte innebära någon inskränkning i det ansvar som någon annan har. Kommunerna ska ta tillvara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för förebyggande verksamhet.”

Ytterligare grundläggande prestationsmål finns, särskilt i kapitel 3 i lagen.

Utöver dessa grundläggande verksamhetsmål ska kommunen komplettera med lokalt anpassade verksamhetsmål utifrån den lokala riskbilden.

Verksamhetsmålen kan med hänsyn till fokus delas upp i säkerhetsmål och prestationsmål:

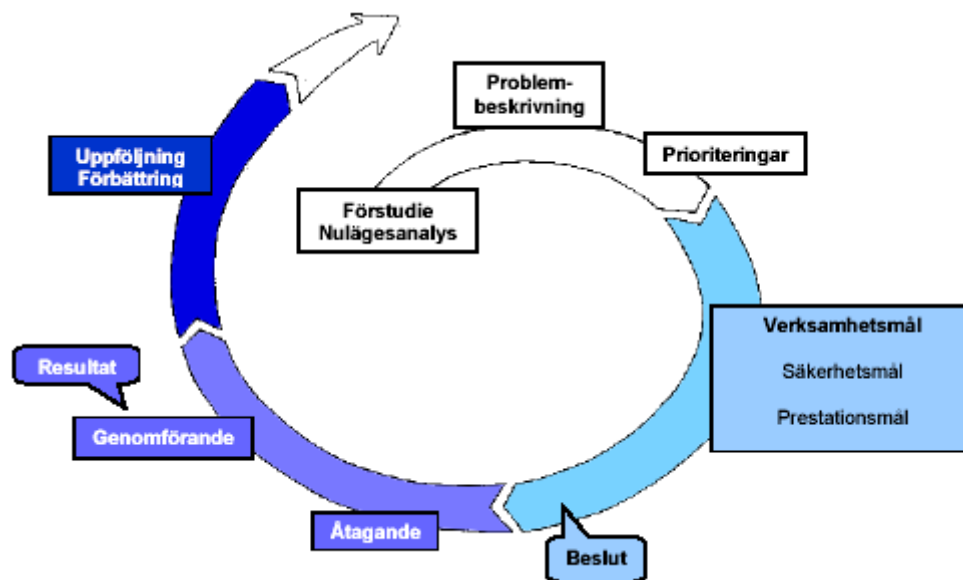
Säkerhetsmål beskriver tillståndet hos medborgaren när det gäller nivån på skyddet och säkerheten.

Prestationsmål beskriver istället vilka konkreta åtgärder och aktiviteter kommunen tänker genomföra i sina förvaltningar och verksamheter samt de resurser som krävs.

2.4 Processmodellen

Den arbetsmetod som varit vägledande för arbetet med att ta fram handlingsprogrammet bygger på en processmodell som utarbetats av Statens Räddningsverk (SRV). Processen utgår från den kommunala berednings- och beslutsprocessens olika steg. Processen är framtagen med fokus på området skydd mot olyckor. Processmodellen illustreras nedan i figur 1.

Figur 1. Processen med säkerhetsarbetet.

Källa: Räddningsverkets utkast till idéhandbok "Processen – att arbeta med handlingsprogram för skydd mot olyckor.

2.5 Processledning och arbetssätt i Katrineholms kommun

En ny uppgift för kommunen är alltså att upprätta ett handlingsprogram för förebyggande verksamhet. Förvaltningarna har därav fått kommunstyrelsens uppdrag att genomföra en riskinventering. Enligt övergångsbestämmelserna ska de första handlingsprogrammen vara färdiga senast den 1 januari 2005. Kommunfullmäktige ska därefter anta ett handlingsprogram för varje ny mandatperiod.

Arbetet med handlingsprogrammet ska betraktas som en process och inte som ett projekt.

2.5.1 Processledning

Kommunstyrelsen har givit kommunstyrelsens förvaltning i uppdrag att genomföra en riskinventering som ska ligga till grund för handlingsprogrammet för förebyggande verksamhet.

En *processledningsgrupp* bildades våren 2004 för att leda arbetet med att utarbeta ett handlingsprogram i enlighet med lagen om skydd mot olyckor samt en plan för extraordinära händelser. I processledningsgruppen ingår representanter från kommunstyrelsens förvaltning, kommunskyddet, Västra Sörmlands Räddningstjänst samt LINDRING (Säker och trygg kommun)

2.5.2 Samverkansgrupp

En samverkansgrupp har förutom detta bildats för att samordna det arbete som bedrivits på förvaltningarna. I samverkansgruppen har, förutom processledningsgruppen, även representanter från respektive förvaltning ingått.

3. Begrepp och definitioner

I syfte att göra handlingsprogrammet begripligt behövs ett, i detta sammanhang, antal vanligt förekommande begrepp förklaras närmare. Nedan följer därför en genomgång av begrepp som exempelvis förstudie, nulägesanalys, riskinventering och riskanalys.

3.1 Förstudie och nulägesanalys

Förstudien ska som det ovan angivits ge en översiktlig bild av kommunens riskbild och det säkerhetsarbete som bedrivs idag inom olika förvaltningar och organisationer. Det handlar alltså inte om några djupare studier utan om en översikt av hur det ser ut i kommunen som geografiskt område.

I förstudien behöver en översiktlig bild av nuläget skapas. Hur det ser ut i kommunen idag vad gäller riskbild utifrån kommunprofilen? Statistik och enkla riskinventeringar är exempel på lämpliga verktyg. Att tydliggöra hur ansvarsområden och hur arbetet kring invånarnas säkerhet och trygghet bedrivs idag underlättar samordning och förbättringar. Insamling av de styrdokument och handlingsprogram som finns i kommunen inom områden som berörs kan också underlätta det framtida arbetet.

För att ytterligare befästa den gemensamma basen och för att få ett gemensamt språk behövs gemensamma definitioner av de fackord som kommer att användas. Att komma överens om ett antal gemensamma värderingar kan vara avgörande för hur kommunen och olika arbetsgrupper inom kommunen ska kunna arbeta tillsammans tvärssektoriellt.

3.2 Riskinventering och riskanalyser

Begreppet risk används ofta och med förkärlek dagligdags. Det existerar därför naturligtvis olika meningar om betydelsen av begreppet risk. Definitionen som hädanefter åsyftas i riskanalyssammanhang är dock detta:

$$\text{risk} = \text{sannolikhet} \times \text{konsekvens}$$

Sannolikhet är ett mått på hur ofta eller hur troligt det är att en viss händelse inträffar. Med "händelse" menas i dessa sammanhang en *oönskad händelse*. Händelsen genererar en *konsekvens*, i detta sammanhanget oftast en skada. Risk

blir således produkten av både sannolikheten och konsekvensen. En stor risk kan vara något som inte händer särskilt ofta men har en stor konsekvens, till exempel en kärnenergiolycka. En stor risk kan även vara något som inte ger några katastrofala konsekvenser men inträffar relativt ofta, till exempel en trafikolycka eller en brand i en bostad

För att kunna jämföra olika risker med varandra och därmed skapa en bild av hur stort problem varje risk är i förhållande till andra risker och helheten måste riskinventeringen förfinas ett steg. Att gå från riskinventering till riskanalys innebär att riskens sannolikhet och konsekvens bedöms. I sin enklaste form bedöms varje riskslag i en enkel riskmatris. Andra modeller för riskanalys beräknar ett riskvärde i form av förväntat skadeutfall uttryckt i till exempel förväntad skadekostnad. För-delen med en sådan modell är att olika risker kan jämföras och rangordnas utifrån dess bidrag till den totala riskbilden. Riskbilden kan exempelvis delas upp efter olyckstyper, miljöer eller geografiska områden.

3.2.1 Trolighet och konsekvens

Processledningsgruppen bestämde redan i ett tidigt skede att begreppet *sannolikhet* inte var lämpligt att använda sig av vid en första riskinventering. Processledningsgruppen ansåg att det som lönlöst att försöka bedöma sannolikheten av att en oönskad händelse inträffar om det sedan tidigare saknas statistik över olycks- och riskfrekvenser. Därför valdes att i den s.k. riskinventeringsmallen som skulle ligga till grund för riskinventeringen byta ut det statistiska begreppet "sannolikhet" mot det mer värderade "trolighet". I takt med att fler riskinventeringar kommer att genomföras framöver, och mot bakgrund av de statistiska uppgifter som där kommer att finnas, kommer kommunen i framtiden att kunna arbeta med olika statistiskt baserade nyckeltal. I ett sådant framtida läge är det fullt möjligt att begreppet trolighet byts ut mot sannolikhet.

3.2.2 Risknivå

I den riskinventering som genomförts inom samtliga kommunala nämnder under tidsperioden september - november 2004 har personalen ute på de enskilda arbetsställena fått möjlighet att bedöma den s.k. risknivå i form av en poängangivelse. Angivelsen baserar sig på hur allvarligt personalen betraktat risken, troligheten av att den faktiskt den uppstår samt dess konsekvenser. Risknivån har bedömts utifrån en femgradig skala där "1" anger låg trolighet respektive konsekvens medan "5" motsvarar stor.

Trolighet

1. Mycket låg	Förekommer nästan aldrig
2. Låg	Sällan förekommande
3. Medium	Inte ofta men inte heller sällan

4. Stor	Vanligt förekommande
5. Mycket stor	Förekommer väldigt ofta

Konsekvens

1. Mycket liten	Mycket ringa skada, kostnad, förlust
2. Liten	Ringa skada, kostnad, förlust
3. Medium	Större, skada, kostnad, förlust
4. Stor	Alvarlig skada, kostnad, förlust
5. Mycket stor	Mycket alvarlig skada, kostnad, förlust

Personalen har även, i samstämmighet med intentionerna i lagstiftningen (se sidan 3), fått markera med ett kryss vilket typ av konsekvens som risken kan ge upphov till. De tre olika kategorierna som kunnat anges är Liv/hälsa, Miljö samt Egendom.

3.2.3 Medborgarperspektiv

En tydlig avsikt med den nya lagen om skydd mot olyckor är att den utgår från ett s.k. *medborgarperspektiv*. Med detta menas att handlingsprogrammen ska utgå från medborgarnas behov på ett 9 sätt som anses bäst och mest effektivt med de medel som finns att tillgå. I avsikt att få med medborgarperspektivet i handlingsprogrammet har ett särskilt avsnitt om kommunens förebyggande arbete tagits med i detta handlingsprogram (se kapitel 6). I direktiven till den riskinventering som gjorts ute på de olika förvaltningarna/arbetsställena har det också tydligt understrukits att eventuella risker för allmänhet och tredje man ska beaktas.

4. Avgränsningar

Att utarbeta och fastslå ett handlingsprogram för skydd mot olyckor är en lagstadgad skyldighet för samtliga Sveriges kommuner. Kommunerna kan emellertid välja att enbart ta med det som lagen absolut kräver och därmed lägga sig på en miniminivå (handlingsprogram omfattande endast de olyckor som kräver räddningsinsats) eller samordna arbetet med andra områden utifrån en mer samlad riskbild.

Processledningsgruppen valde i ett tidigt skede det senare alternativet framför det förra innebärandes att Katrineholms kommuns handlingsprogram utgår från ett *brett perspektiv*. Det breda perspektiv innebär att handlingsprogrammet inkluderar delar av kommunens folkhälso- och brottsförebyggande arbete utifrån ett skadeperspektiv, konceptet "Säker och trygg kommun" samt kommunens interna skydd. Riskinventeringen inkluderar också som tidigare nämnts att medborgarperspektivet beaktas. Processledningsgruppen resonerade som så att det är viktigare att nulägesanalysen snarare omfattar "för många" olycksrisker än för få. Av detta följer att många av de olycksrisker som identifierats i

riskinventeringarna tangerar arbetsmiljömässiga problem som anträffats vid skyddsronder och dyl.

Även fast utgångspunkten är att nulägesbeskriven ska utgå från ett brett perspektivet har de *kommunala bolagen* exkluderats i detta det första handlingsprogrammet. Skälet härom är helt enkelt tidsbrist. Vid kommande revidering av handlingsprogrammet ska även de kommunala bolagen om-fattas i arbetet. Dessutom saknas två förvaltningar i riskinventeringsarbetet, stadsarkitektkontoret och kulturförvaltningen. Dessa två förvaltningar kommer att inkluderas i revideringsförfarandet.

5.1 Befolkningsstatistik

Befolkningen i Katrineholms kommun uppgick den 31 december 2003 till 32 418 invånare. För elva år sedan uppgick antalet till 33 123 invånare således en minskning med 705 personer. Samtliga tätorter och glesbygden i Katrineholms kommun utom Sköldinge har haft en uppgång mellan 1983 och 1993. Förutom Björkvik har samtliga en minskad befolkningssiffra den senaste tioårsperioden. I tabellerna nedan redovisas befolkningsutvecklingen i stort, mellan kommunens orter samt åldersstrukturens förändringar över tid. Det är värt att notera att åldersgruppen 0-6 år minskat med 2,7 procent under de gångna tio åren och utgör nu endast 7,0 procent av befolkningen (jämfört med tidigare 9,7 %). I ungefär motsvarande grad har åldersgruppen 7-15 år ökat. 19,7 procent av befolkningen utgörs idag av ålderspensionärer (19,8 %). Andelen 80 år och äldre har ökat från 5,3 procent till 6,5 procent.

Tabell 1. Befolkningen i Katrineholms kommun 1992-2003

År	Antal invånare	År	Antal invånare
1992	33 123	1998	32 724
1993	33 252	1999	32 527
1994	33 410	2000	32 370
1995	33 262	2001	32 391
1996	32 992	2002	32 381
1997	32 790	2003	32 418

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 2. Befolkningen i kommunens tätorter år 1983, 1993 och 2003

	1983	1993	2003
Katrineholm	21 399	21 785	21 693
Bie	529	610	575
Björkvik	465	486	520
Forssjö	390	555	529
Sköldinge	707	634	636
Strångsjö	308	374	335
Valla	1678	1768	1607
Äsköping	389	433	379
Glesbygd	5941	6470	6090

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 3. Åldersstruktur år 1993 och 2003

	1993	Andel	2003		Förändring 1993- 2003
0-6	3 210	9,7%	2 261	7,0%	-2,7%
7-15	3 442	10,4%	4 048	12,5%	2,1%
16-24	3 804	11,4%	3 431	10,6%	-0,9%
24-64	16 193	48,7%	16 260	50,2%	1,5%
65-79	4 840	14,6%	4 316	13,3%	-1,2%
80-	1 763	5,3%	2 102	6,5%	1,2%
	33 252	100%	32 418	100%	

Källa: Statistiska centralbyrån.

5.2 Olycksstatistik

Tillgång till statistik är en av grundförutsättningarna för att kunna arbeta målstyrt med skydd mot olyckor. Statistiska sammanställningar och analyser stödjer flera steg i processen med att utarbeta kommunala handlingsprogram för skydd mot olyckor.

Statens räddningsverk har sedan år 1998 publicerat statistik över räddningsinsatserna i landets alla kommuner. Genom att kontinuerligt följa upp denna statistik kan kommunen få indikationer huruvida det riskförebyggande arbetet generera i färre insatser.

HANDLINGSPROGRAM FÖR DEN
OLYCKSFÖREBYGGANDE VERK-
SAMHETEN, ENLIGT LAGEN OM SKYDD
MOT OLYCKOR 2005-2006

Styrdokument -

Övergripande anvisningsdokument

Datum

2005-03-21

Tabell 30. Räddningsinsatser i Katrineholms kommun åren 2002 och 2003 efter olyckstyp och personskador

OLYCKSTYP	ANTAL INSATSER		DÖDA		SVÅRT SKADADE		LINDRIGT SKADADE	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Olyckstyp saknas	0	0	0	0	0	0	0	0
Brand i byggnad	43	35	0	0	0	0	0	0
Brand ej i byggnad	48	53	0	0	0	0	1	0
Automatalarm, ej brand	154	137	0	0	0	0	0	0
Förmodad brand/ undersökning	26	30	0	0	0	0	0	0
Falsklarm brand, uppsåtligt	0	1	0	0	0	0	0	0
Trafikolycka	30	42	2	2	8	3	31	25
Utsläpp av farligt ämne	6	3	0	0	0	0	0	0
Drunkning/-tillbud	0	3	0	0	0	0	0	0
Vattenskada	1	4	0	0	0	0	0	0
Stormskada	0	4	0	0	0	0	0	0
Ras/skred	0	0	0	0	0	0	0	0
Djurräddning	2	3	0	0	0	0	0	0
Förmodad räddning	5	2	0	0	0	0	1	0
Falsklarm räddning, uppsåtligt	0	0	0	0	0	0	0	0
Annan kommunal räddningstjänst	2	4	0	0	0	0	0	1
Statlig räddningstjänst	1	0	0	0	0	0	0	0
Summa insatser/skador	318	321	2	2	8	3	33	26

Källa: Statens Räddningsverk.

Statistiken påvisar att det främst är automatlarm, brand och trafikolyckor som leder till räddningsinsatser i Katrineholms kommun. Inga stora skillnader avseende antal insatser och antalet personskador kan påvisas mellan år 2002 och 2003.

6. Förebyggande arbete inom Katrineholms kommun

6.1 Kommunskyddet

Kommunfullmäktige fastställer kommunens säkerhetspolicy samt beslutar om den ekonomiska ramen för arbetet med säkerhet och trygghet.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för arbetet med säkerhet och trygghet i kommunen.

Förvaltningscheferna är operativt ansvariga för säkerhetsarbetet inom respektive verksamhetsområde. De ansvarar också för att kommunens policy och riktlinjer för säkerhet följs samt för att kunskap om deras tillämpning sprids inom respektive organisation.

Varje förvaltning skall utse en säkerhetshandläggare, vars uppgift är att samordna säkerhetsarbetet inom den egna förvaltningen. Handläggaren samordnar alla frågor inom programområdet till exempel förebyggande säkerhetsåtgärder, beredningsplanering, riskhantering, IT-säkerhet och skaderapportering. Säkerhetshandläggaren fungerar också som en informationslänk mellan den egna organisationen och säkerhetssamordnaren.

Chefer och arbetsledare på alla nivåer har ett särskilt ansvar inom sina respektive verksamheter; det vill säga ett ansvar att uppmärksamma risker och säkerhetsproblem och verka för att åtgärder vidtas för att minska riskerna. Alla anställda har ett personligt ansvar för säkerhets- och skyddsfrågor inom sitt arbetsområde. Det handlar t ex om att uppmärksamma risker och att efterleva säkerhetsregler.

Servicenämnden utövar genom kommunskyddet fortlöpande tillsyn, samordning och rådgivning inom säkerhetsområdet. Kommunens säkerhetssamordnare svarar för denna samordning. Säkerhetshandläggarna från de olika förvaltningarna i kommunen ingår tillsammans med säkerhetssamordnaren i säkerhetsgruppen som träffas regelbundet för beredning och uppföljning av aktuella samordningsfrågor inom området säkerhet och trygghet. Inom varje verksamhet ska dessutom finnas säkerhetsombud, som utgör en länk mellan säkerhetsgruppen och verksamheten.

6.2 En säker och trygg kommun

Katrineholm ingår i ett världsomspännande arbete för att minska skador genom olycksfall. Målet är att både få ner antalet olyckor och att minska det lidande som olyckor orsakar. Bakom arbetet står världshälsoorganisationen WHO, som i Sverige samarbetar med Räddningsverket.

Kommuner som arbetar framgångsrikt enligt WHOs riktlinjer utnämns till säkra och trygga kommuner, *Safe communities*. Under 1990-talet har ett 50-tal säkra

och trygga kommuner utnämnt runt om i världen. En förteckning över samt information om samtliga utnämnda kommuner finns på Karolinska Institutets webbplats www.ki.se.

Katrineholm lämnade in sin ansökan hösten 1999 och blev den 11 maj 2000 den tolfte säkra och trygga kommunen i Sverige.

Det samlade skadeförebyggande arbetet i Katrineholm inleddes 1994 under projektnamnet LINDRING. Kommunen samarbetar med landstinget, polisen, räddningstjänsten, vägverket m.fl. På sjukhusets akutmottagning och på de kommunala vårdcentralerna registrerades under fem år var, när och hur de olyckor sker som människor tvingas söka läkarvård för. Sammanställningen av skaderegistreringen ligger till grund för många av de skadeförebyggande insatserna.

Ett viktigt underlag är även den information som lämnas till risklinjen. Dit är alla som uppmärksammar faror och risker välkomna att ringa.

6.3 Västra Sörmlands Räddningstjänst

6.3.1 Organisation

Den förebyggande organisationen inom räddningstjänsten består utav en funktionsansvarig. Till sin hjälp har denne räddningschef, ställföreträdande räddningschef samt insatsledare och brandmästare med utbildning förebyggande 1 och 2. Utryckningsstyrkorna används också till förebyggande arbete vid mindre objekt i respektive kommun samt vid informationskampanjer m.m.

Ovanstående organisation kan också ta hjälp i det förebyggande arbetet utav den räddningstjänstpersonal som har gått utbildning i tillsyn och olycksförebyggande A enligt det nya utbildningsprogrammet sam räddningsverket tagit fram.

6.3.2 Förebyggande

Det förebyggande arbetet mot olyckor som kan föranleda räddningsinsats bedrivs enligt olika lagstiftningar och uppdrag. I vissa delar kommer incitamentet att arbeta förebyggande utifrån LSO, främst avseende brandförebyggande, i andra fall ur annan lagstiftning såsom trafiksäkerhetsarbete m.m.

Tanken är att kommunerna i större utsträckning än idag skall ta initiativet till samordning av olycksförebyggande och skadebegränsande verksamheter inom kommunerna. Det kan gälla samverkan med aktörer med ansvar inom t.ex. trafiksäkerhetsområdet, plan- och byggsektorn, miljö-förvaltningen, folkhälsoverksamheten och civilt försvar, där verksamheten bl.a. styrs av

speciallagstiftningar. Syftet är att en samsyn mellan de olika inblandade aktörerna beträffande trygghet och säkerheten i kommunerna skall kunna uppnås. Denna samsyn skall sedan kunna ligga till grund för kommunernas planering för det förebyggande arbetet.

6.3.3 Tillsyn

Tillsyn bedrivs av räddningstjänsten mot verksamheter, fastigheter och andra anläggningar inom kommunerna. Särskild vikt läggs på publika verksamheter, samt där risken för olyckor är stor. Till-synen bedrivs på ett sätt som skall säkerställa att brandskyddet inom verksamheter och fastigheter är skäligt. Tillsyn av farlig verksamhet "Sevesoanläggningar" samordnas med miljöförvaltningen i respektive kommun samt andra myndigheter. Totalt har kommunerna 350 tillsynsobjekt och dom är uppdelade på 1-årsfrister, 2-årsfrister samt 4-årsfrister, räddningstjänsten utför 80-100 tillsyner per år enligt LSO.

6.3.4 Underlätta för den enskilde

Kommunerna skall underlätta för den enskilde att själv bidra till sin egen säkerhet och kunna fullgöra sina skyldigheter. Det kan gälla mer allmänt säkerhetstänkande, brandskydd, första hjälpen, HLR m.m. och det kan ske i form av rådgivning, information eller utbildning. Räddningstjänsten samverkar med Sörmlands Brandförsvärsförening i många av dessa utbildningar. Som exempel kan nämnas att alla 6 åringar, andraklassare, femte- samt sjunde klassare årligen nås av brandskydds information.

För spridning av brandskyddsredskap används bland annat räddningstjänstens hemsida, informationskampanjer, aktivt samarbete med media och personliga kontakter vid olika arrangemang.

6.3.5 Sotning

Kommunerna svarar för sotning (rengöring) samt brandskyddskontrollen. Kommunerna har antagit särskilda föreskrifter för denna verksamhet.

6.3.6 Mål

De mål som är uppsatta för den förebyggande verksamheten inom räddningstjänsten är nationella mål, skydds- och säkerhetsmål samt prestationsmål. Dessa mål kan man ta del i verksamhetsplanen för år 2005 på räddningstjänstens expedition är att med utgångspunkten från risk- och sårbarhetsanalysen samt de kommunala målen för skydd mot olyckor prioriteras följande:

- Bibehålla den ambitionsnivå avseende det förebyggande arbetet för risk och skyddsobjekten i respektive kommun.
- Öka ambitionen för det förebyggande arbetet i bostäder/småhus i respektive kommun. Med råd och information om t.ex. brandvarnare i varje lägenhet och villa.
- Räddningstjänstens egen uppföljning och utvärdering av räddningsinsatserna är en viktig information till den enskilde.
- Hålla ett systematiskt register över samtliga risk- och tillsynsobjekt.
- Man skall klara av 100 % av årets tillsynsobjekt.
- Under 2005/2006 utföra tillsynsbesök på samtliga de objekt som skall ha lämnat in den skriftliga redogörelsen.
- Utföra tillsynsbesök som föranleds av särskilda skäl som t.ex. inträffade olyckor, förhöjda risker eller undermåligt brandskydd.
- Samordna tillsynsbesök med andra myndigheter och förvaltningar.
- Genomföra förebyggande utbildningar samt information i ett antal timmar för egen personal, förvaltningar samt kommuninvånarna.
- Kontrollera samtliga skriftliga redogörelser som ska lämnas in enligt SRVFS 2003:10 samt 2004:4.

6.3.7 Samverkan

Samverkan med t.ex. polis, socialtjänst, bostadsbolag och ungdomsorganisationer samt andra organisationer är ett sätt att åstadkomma ett bättre olycksförebyggande arbete. De som ansvarar för det förebyggande arbetet inom räddningstjänsten i länet möts tre gånger per år för att genom samverkan nå ett bättre resultat i arbetet i respektive kommun.

Försäkringsbolagen påverkar inte själva olyckorna men har stora kunskaper om dem. Erfarenhetsåterföringen från försäkringsbolagen är värdefulla då det ofta bedrivs ett omfattande arbete hos dem med en stor kunskaps- och erfarenhetsbank. Även bolagens påverkansmöjligheter på sina kunders beteenden kan ha en viss olycksförebyggande effekt eller bidra till ett förändrat olycksförlopp. Informationskampanjer i samverkan med Södermanlands Brandförsvarsförening.

6.3.8 Förebyggande i övrigt

Tillstånd enligt lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor utfärdas av byggnadsnämnden i respektive kommun. För tillsynen enligt samma lag svarar räddningstjänsten samt i vissa fall tillsammans med miljöförvaltningen. Frågor om brandskydd vid ny- och ombyggnationer tas upp vid byggnadsnämnderna i respektive kommun genom byggsamråd enligt plan och bygglagen (1987:10). Räddningstjänsten bevakar skydd mot olyckor i remisser från polismyndigheten och länsstyrelsen.

7. Resultatet av riskinventeringarna

Riskinventeringar har genomförts under hösten 2004 inom merparten av de kommunala verksamheterna och verksamhetsområdena³. Inför kommande revideringar av handlingsprogrammet ska i princip all verksamhet som förekommer inom den kommunala kompetensen innefattas i riskinventeringarna. Olycksriskerna har identifierats och kartläggs på förvaltningsnivå och därefter antagits av respektive nämnd i november - december månad 2004.

I och med att processledningsgruppen valt att utgå från ett *brett perspektiv* inkluderar riskinventeringarna, som tidigare nämnts, ett brett spektra av potentiella olycksrisker. Olycksriskerna inbegriper därför alltifrån arbetsmiljömässiga problem som större olyckor av katastrofkaraktär (och som egentligen kan betraktas som en extraordinär händelse och därmed hanteras inom ramen för Lagen om extraordinära händelser i fredstid 2002:833).

Riskinventeringarna syftar till att ge förtroendevalda, kommunanställda och allmänhet en så rättvisande bild som möjligt av de risker som förekommer i kommunen. Riskinventeringarna är även tänkta att ligga till grund för de kommunövergripande säkerhets- och prestationsmålen som ska formuleras under våren 2005. Resultaten från inventeringarna kan också användas i de olika förvaltningarnas interna olycksförebyggande arbete.

För att inte förgripa förestående diskussion kring de övergripande säkerhets- och prestationsmålen har processledningsgruppen valt att inte gå närmare in på hur varje olycksrisk bedömts utifrån trolighet och konsekvens. Generellt gäller, oaktat detta, att olycksrisker såsom brand och drunkning uppskattats som mindre troliga men konsekvensmässigt allvarliga. Tvärtom har merparten av de arbetsmiljörelaterade riskerna bedömts som mycket troliga men mindre allvarliga.

---

³ Kultur- och konsumentförvaltningen och stadsarkitektkontoret har inte genomfört riskinventeringar. Till detta kommer att de kommunala bolagen Katrineholms Industrier AB (KIAB) och Katrineholms Fastighets AB (KFAB) denna gång exkluderats i inventeringsarbetet.

Nedan följer en genomgång av de olycksrisker som upptäckts vid de riskinventeringar som genomförts under hösten 2004. Processledningsgruppen har grupperat riskerna utifrån följande tre kriterier:

- Förvaltningsövergripande olycksrisker och risker som föranleder räddningsinsats (fetstil)
- Olycksrisk av extraordinär karaktär (kursiverad stil)
- Arbetsmiljörelaterade risker (varken fet eller kursiverad stil)

Olycksriskerna av extraordinär karaktär kommer att hanteras vid framtagandet av plan för extraordinära händelser i framtiden.

De arbetsmiljörelaterade riskerna som framkommit under inventeringsarbetet kommer att sammanställas och överlämnas till personalkontoret för vidare bedömning och hantering.

7.1 Barn- och ungdomsförvaltningen

Överfall/rån – På väg till och från parkeringsplats

Barnsäkerhet – Bortaget övergångsställe

Parkering – Dålig sikt

Uppfart vid skola – risk för påkörning av elever och bilar

Brunnslock – Lösa lock

Gruvhål – Dålig inhägnad

Skolbussolycka

Brand

Hot och våld – Elevers aggressionsutbrott

Halkrisk – Matrester på matsalsgolv

Halkrisk på trappor – Isbildning

Fallskador – Barn springer och hoppar i trappor

(Hot och våld – Förvaltningskontorets närhet till socialförvaltningen, personer som går fel)

Brand – Brandlarm finns ej i alla hus

Drunkning – Staket saknas vid bäck

Trafik – Brist på parkeringar vid förskola

Bombhot

Gisslantagande

Dataintrång – Obehöriga kommer åt information

Datasäkerhet – Informationsförlust

Stress – Datakrångel

Allergi – Varanannandagsstädning

Halkolyckor – Dålig skottning och sandning

Mörker/reflexer – Busschaufförerna ser inte elever som väntar på sin buss

Tunga lyft – Lyft i och ur barnvagnar och barnstolar

Allergi – Starka dofter
Slöjd – Svarv och bandsåg
Idrott – Fall och kollisioner
Frät- och ögonskador – Kemikalier och maskindiskmedel
Brännskador – Radiatorer för direktverkande el som saknar skydd
Giftiga bär och örter – Skolgård och närmaste omgivning
Skadegörelse – Avsaknad av bra utomhusbelysning
Personskada – Hastighetsbegränsningar behövs, på vissa håll efterlevs de inte
Personskada – Av- och påstigning vid skolbuss
”Rymningsrisk” – Grindarna på/vid förskolorna
Personskada – Lastområdet vid förskolan
Personskada – Transporter in på skolområdet
”Gisslan” – Fel person hämtar barn, vid ex vårdnadstvister
Familjedaghem – Ensamarbete, köksarbete, spis, ”barn runt benen”
Larm – Brandlarmet hörs ej på hela skolan
Trafikstockning – Föräldrar lämnar barn vid förskola/skola
Inlåsnings – Hiss utan telefon
Nycklar – Många nycklar i omlopp p.g.a. uthyrning
Asbest – Målrumsskåp
Barnsäkerhet – Bollar som rullar ut på gatan från fotbollsplan
Skaderisk – Broms på bandsåg
Dålig luft – Fyra rum saknar tilluft
Stukning och benbrott – utetrappor som är slitna och har satt sig
Staket – Hål under och i staket
Träd – Gamla träd behöver fällas
Heta och varma ytor – lyft av kantiner ur mattransportvagnar
Stress – Periodvis alltför stor arbetsbörda vid utredningar och konsultationer

7.2 Individ- och familjeomsorgsförvaltningen

Hot och våld

Fallskador

Skador i samband med resor i tjänsten

Överfall

Brand i lokalerna

Brand i bostadsfastighet

Skadegörelse

Inbrott

Plötslig död

Stress

Dataintrång

Allergi (damm)

Belastningsergonomi

7.3 Kommunstyrelsens förvaltning

Brand/eldsvåda

Påkörningsolyckor, vägen till parkeringen

Våld/hot

Lågt skyddsräcke

Halka

Dåligt fastspända mattor

Förslitningsskador

Inbrott

Låg takhöjd i trappa

Arbeten i trånga utrymmen

Trafikbuller

Fönsterdrag

Risk för allergi på grund av dålig luft i arkivlokalerna

Huvudvärk och trötthet på grund av bristfällig belysning

7.4 Miljöförvaltningen

Brand/explosion

Översvämning

Matförgiftning

(Hot om våld mot personal)

Förorenat dricksvatten

Elförsörjning

Dator(bortfall)avbrott

Djurskydd

Luft

Förorenad mark

Otjänligt badvatten förorsakat av förhöjda bakterietal

Otjänligt badvatten förorsakat av algblomning

Utbrott av samhällsfarlig sjukdom

Zoonos, utbrott av sjukdom bland djur

Oförutsedda händelser inom personalgruppen (egen person, nära anhörig)

Arbetsmiljöskador

Tillsynsrelaterade skador

Stress

7.5 Serviceförvaltningen

Fall- och halkskyddet

Elolycksfall

Minimera risk för matförgiftning

Hot och våld

Förslitningsskador

Buller

Stress
Säkrare kemikalihantering
Förebygga skärskador

7.6 Tekniska förvaltningen

7.6.1 Fritidskontoret

Utsläpp av giftig gas vid rörbrott (ammoniak)

Drunkningstillbud i badanläggning

Brand

Kollisionsrisk vid passage genom idrottsområde

Otjänligt badvatten

Rasolycka vid förflyttning av mobila läktare

Klämskador vid uppbyggnad av tillfälliga läktare

Fallrisk vid arbeten på ställningar och stegar

Halkolyckor vid arbeten på is

7.6.2 Gatu-/parkkontoret

Trafikolyckor, underminerade gator vid läckor på större vattenledningar

Trafikolycka vid avstängningar och vägarbeten

Fallolycka – sabotage på brunnslock

Belastningsskador vid tunga lyft

Hot och våld mot parkeringsvakter

Belastningsskador

Oljeläckage i hydraulsystem på arbetsmaskiner

7.6.3 VA-verket

Föroreningsrisk – trafik inom skyddsområde vid Bie vattentäkt

Otjänligt dricksvatten (vattenburen smitta)

Föroreningsrisk av vatten på grund av vägsalt vid vattentäkter

Sabotage mot dricksvattenförsörjningen

Utebliven leverans av dricksvatten (tryckfall i ledningssystemet)

Dålig kvalitet på dricksvatten (till följd av minskad omsättning i ledningsnätet)

Syror, baser – stänk från vätskor (VA-verket)

Ångor från Autoklav

Fallrisk vid trapporna till förtjockaren

Giftiga gaser – förgiftningsrisk – i slutna och dåligt ventilerade utrymmen

Klämrisk

7.7 Utbildningsförvaltningen

Brand

Hot och våld

Trafiksäkerhet

Obehöriga besökare
Inbrott
Informationsförlust
Dataintrång
Allergi
Stress
El
Kemiska ämnen
Skadegörelse

7.8 Viadidakt

Brand
Hot och våld
Trafiksäkerhet

7.9 Vård- och omsorgsförvaltningen

Brand
Hot från allmänheten
Trafiksäkerhet
Utemiljön (krossade flaskor)
Halka
Hot/våld
Trafiksäkerhet
Halkrisk (ute/inne)
Fallrisk (öppning i mur – Vallgården)
Belastningsskador
Stress
Buller
Kyla/drag
Damm, mögel
Datorer - strålning m.m.
Risk för skållning (hett vatten i kranar)
Allergirisk (parfym, blommor)
Magnetfält/strålning
Kemiska ämnen
Dålig belysning
Osäkerhetskänsla hos personal – lämna boende nattetid
Dålig skyltning
Personalansvar (brukare som rymmer)
Informationsförlust - frånvaro, poolen
Passiv rökning hos brukare

8. Kommunövergripande mål

Kommer att kompletteras efter genomförd måldiskussion under våren 2005.

8.1 Säkerhetsmål

Kommer att kompletteras efter genomförd måldiskussion under våren 2005.

8.2 Prestationsmål

Kommer att kompletteras efter genomförd måldiskussion under våren 2005.
